

ПЕРСОНАЛІЗОВАНЕ ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ ЯК ІННОВАЦІЙНИЙ НАПРЯМ РОЗВИТКУ СУЧАСНОЇ ОСВІТИ

PERSONALIZED ACADEMIC ENVIRONMENT AS AN INNOVATIVE DEVELOPMENT PATH IN PRESENT-DAY EDUCATION

У статті розглянуто проблему персоналізації навчання в умовах освітнього середовища. Логіку дослідження побудовано через осмислення таких понять, як «середовище», «освітнє середовище», «персоналізація» із погляду психології, «ІТ-технології», «освіта». Проведено пошук способів їх дієвого поєднання. Наголошено на прагненні здобувачів вищої освіти до самовизначення цілей, технологій, змісту навчання, потребі опанувати знання в умовах, які повністю задовольняють студентські запити.

Наведено історичні витoki та стислу характеристику сучасного стану розробленості проблеми освітнього середовища закладів вищої освіти. Основну увагу зосереджено на вивченні та аналізі ключових етапів формування середовищного підходу в освіті. Акцентовано зміни в поглядах науковців на це питання під впливом сучасних комп'ютерних технологій. Зазначено, що за допомогою інформаційно-комунікативних технологій (далі – ІКТ) створюються умови для освітньої мобільності, ефективного досягнення дидактичних цілей та підтримки полікультурного розвитку особистості. Наголошено, що освітнє середовище є багатограним поняттям, яке потребує постійного дослідження. На основі аналізу визначень науковців з'ясовано специфіку суті освітнього середовища на сучасному етапі. Розглянуто наукові аспекти персоналізації освіти як освітнього тренду, проаналізовано його трактування сучасними науковцями та виділено основні характеристики. Висвітлено поняття «персоналізація» із погляду різних галузей діяльності людини; з'ясовано основні його властивості: «процес», «адаптація», «приспосовування», «процес збирання інформації», «форми взаємодії». Наголошено на ролі поняття «персоналізація» в освіті як на одному з принципів навчання та виховання. Розглянуто та вивчено специфіку вживання цього поняття в галузі ІТ-технологій. Підкреслено, що потреба індивіда в персоналізації стає важливою передумовою його розвитку як особистості, чия унікальність позитивно сприймається суспільством. Запропоновано авторське бачення поняття «персоналізоване освітнє середовище».

Ключові слова: середовище, освітнє середовище, персоналізація, персоналізоване освітнє середовище, заклад вищої освіти, адаптація.

The paper considers personalization of learning issues in academic environment. The rationale for the study is built up through understanding the environment, academic environment and personalization concepts in terms of Psychology, IT Technologies and Education. We sought ways to combine them efficiently.

Special emphasis is placed on the students' wish for independent goal setting, technologies, content of education, and the urge to receive a high-rate instruction in the circumstances that meet the student's requirements.

We touch upon the historical origins and give a brief description of the academic environment and its current state in higher education.

The focus of our attention is analyzing the key stages in shaping the environmental approach in education. We determine that the scholars' viewpoints on this issue have evolved in response to modern computer technologies. We also admit that certain steps have been taken to promote academic mobility, to achieve didactic goals efficiently and to support multicultural development of personality via ICT implementation. We emphasize the fact that academic environment is a multifaceted concept, which comprises numerous components and is being constantly researched into. Based on the scholarly definition analysis, the specifics of academic environment and its current contents are outlined.

Scholarly aspects of personalization in education as an academic trend are considered; their interpreting by present-day researchers is analyzed; and their essential characteristics are highlighted. We have also thrown light on the concept of «personalization» issue from the perspective of various areas of human activities. Its basic properties have been clarified, too. In particular, «process», «adaptation», «adjusting», «information acquisition», «interaction types».

We emphasize the value of the «personalization» concept in education and qualify it as a tenet of instruction and education. The specifics of applying this concept in the IT technologies field are looked into and studied. We also emphasize that the individual's urge for personalization becomes a significant prerequisite for their personal development, so that the community can approve of their distinctiveness. The author of the paper comes up with his own vision of the «personalized educational environment» concept.

Key words: environment, academic environment, personalization, personalized academic environment, university, adaptation.

УДК 378.011.33:001.895]-043.86(045)
DOI <https://doi.org/10.32843/2663-6085/2021/36.34>

Жога Р.А.,

здобувач вищої освіти
ступеня доктора філософії
Української інженерно-педагогічної
академії

Постановка проблеми в загальному вигляді.

У сучасному суспільстві усе частіше акцентується центральна роль індивіда: людина звільняється від обов'язкових групових зв'язків, вибирає за своїм бажанням соціальний колектив, самостійно визначає свої дії та відповідає за свої вчинки. Це актуалізує необхідність інноваційних змін в освіті, серед яких найбільш оптимальними, на думку сучасних дослідників, є процеси персоналізації.

Водночас спостерігається підвищення інтересу педагогічної спільноти до такого явища, як освітнє середовище. У контексті дослідження середовища розвиток педагогічної науки спрямований на розв'язання проблеми взаємодії особистості та середовища.

Однак сьогодні виникає суперечність між активним розвитком проблеми персоналізованого освітнього середовища як інноваційного напрямку

розвитку та недостатнім рівнем розуміння його суті. Цю статтю присвячено розв'язанню цього питання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Аналіз сучасної наукової літератури свідчить про пильну увагу до проблеми, пов'язаної зі створенням освітнього середовища. У різних аспектах його вивчають О. Артюхіна, Р. Баркер, Л. Побережна, О. Смолінська, О. Ярошинська та ін. Значну кількість праць присвячено інформаційному середовищу (І. Іванюк, С. Касьян, С. Литвинова, В. Олійник, Н. Сороко, Ю. Шрейдер).

Суть поняття «освітнє середовище» впродовж останніх десятиліть обґрунтовують як вітчизняні, так і зарубіжні науковці (Г. Беляєв, А. Бондаревська, М. Братко, Е. Васильєва, С. Дерябо, В. Козирєв, В. Лебедева, В. Новіков, В. Орлов, В. Панов, В. Рубцов, В. Слободчиков, В. Ясвін).

Сьогодні зростає кількість досліджень, автори яких предметом наукового пошуку вибирають питання персоналізації в різних аспектах. Вивчення персоналізації освіти відображено в працях таких науковців, як Л. Байбородова, Б.Брей, Д. Єрмаков, Ю. Крупнов, А. Кондратенко, П. Кирилов, Н. Корякіна, К.Маккласкі, С. Янкевич, С. Якубов та ін. Із погляду психології персоналізацію вивчають В. Петровський, К. Юнг.

Вивчають середовище з позиції ІТ-технологій зарубіжні науковці I. Garrigys, L. Patnaik, K. Srinivasa, N. Thurman, K. Venugopal.

Оцінюючи динаміку наукових напрацювань, можна відзначити помітне зростання зацікавленості педагогів та науковців проблемою синтезу персоналізації освіти й освітнього середовища, тобто створення персоналізованого освітнього середовища. Це викликано сучасними динамічними змінами в суспільстві, потребою створення нових інноваційних педагогічних технологій.

Сьогодні спостерігаємо суперечність між підвищенням потреби студентів до самовизначення цілей, технологій, змісту освіти та негнучкою, регламентованою організацією освітнього процесу. Обсяг теоретико-методологічних напрацювань про феномен персоналізованого освітнього середовища не відповідає вимогам освітянської практики вищої школи. Це підсилюється потребою розв'язання проблеми формування сучасних компетентних фахівців, підготовки висококваліфікованих кадрів із вищою освітою.

Мета статті – проаналізувати наявні визначення понять «середовище», «освітнє середовище», «персоналізація» (у різних аспектах) та запропонувати авторське бачення поняття «персоналізоване освітнє середовище» як інноваційного напрямку розвитку сучасної освіти.

Виклад основного матеріалу. Для з'ясування суті аналізованої проблеми розглянемо історичні витоки становлення середовищного підходу в освіті. Активними дослідженнями науковців

у галузі взаємодії особистості із соціальним середовищем характеризується початок ХХ ст. Хочемо відзначити наукові погляди М. Басова, які викладено в підручнику «Основи педології» (1928 р.). Учений запропонував новий підхід до взаємодії людини із середовищем. Головна ідея його теорії полягає у тому, що людина – це активний діяч в об'єктивному, закономірно організованому середовищі. Таким чином, науковець вважає, що активність людини проявляється не лише в пристосуванні до середовища, а й у його зміні. На думку М. Басова, середовище – це певним чином структурована маса. Діяльність особистості у взаємовідносинах із середовищем призводить до особливої поведінки, головною рушійною силою якої є процесуальність.

Виходячи із цих положень, науковець комплексно розглядає середовище та особистість у контексті «людина як діяч у середовищі».

Уведення в активний науковий обіг поняття «середовище» відбулося на початку ХХ ст. С. Шацький, який є автором поняття «педагогіка середовища», стверджував, що основним у теорії виховання є питання про вплив середовища на дитину. В основі його концепції – ідея «відкритої» школи, центру виховання дітей у соціальному середовищі. Організуючим ядром шкільного життя має бути естетичне виховання, яке в єдності з трудовим вихованням є каталізатором розвитку творчих задатків особистості в колективі.

Свої педагогічні теорії він апробував у роботі культурно-просвітницького товариства «Сетлемент», школи-колонії «Бадьоре життя» та інших створених ним закладів. Головним завданням цих установ було вивчення впливу середовища на розвиток особистості, використання у вихованні всіх передових наукових досягнень.

Питання ролі середовища в процесі розвитку та становлення особистості вивчав видатний науковець Л. Виготський, який уважав, що людина «вступає у спілкування з природою не інакше як через середовище і залежно від цього середовище стає тим чинником, який визначає та встановлює поведінку людини». Учений підкреслював динамічний характер середовища та акцентував, що соціальне середовище – це дієвий важіль виховного процесу і роль вчителя полягає в управлінні цим важелем. Багато уваги науковець приділяв творчому розвитку особистості. Він уважав, що середовищу, у якому можливий розвиток творчого потенціалу, притаманні високий рівень невизначеності та велика кількість можливостей, які можуть створити дорослі для юної особи. Невизначеність середовища змусить молодь шукати нові способи розв'язання завдань і нові орієнтири, а не просто користуватися готовими.

Слід зазначити, що попри використання ідеї середовищного підходу термін «середовище»

тривалий час не вживався в наукових працях вітчизняних дослідників.

Таким чином, глибинні витоки розвитку цього підходу дали змогу з'ясувати, що середовище характеризується з позиції людини як діяча в середовищі (М. Басов), впливу на особистість (С. Шацький), дієвого важеля виховного процесу (Л. Виготський).

Сьогодні існує достатня кількість тлумачень поняття «середовище». Так, у дисертації О. Ярошинської це поняття розкривається у міждисциплінарному аспекті через категорії «світ», «простір», «оточення», «місце», «умова». Дослідниця характеризує їх так: категорія «світ» дає уявлення про середовище як про деяку частину об'єктивної реальності; «простір» наповнює середовище такими властивостями, як матеріальна природа, структура, наявність кордонів; категорія «оточення» вказує на те, що середовище розглядається як оточення для певного суб'єкта; категорія «місце» вказує на існування середовища в певному місці в точний час; категорія «умови» визначає взаємозумовленість існування об'єкта та середовища; умови навколишнього світу та особистість, що формується, є головними умовами існування відповідного середовища.

У культурному сенсі, на думку Л. Побережної, поняття «середовище» може розглядатися на двох рівнях: на мікрорівні – як середовище закладу освіти, на макрорівні – як простір формування та вдосконалення педагогічної культури у цілому, педагогічного впливу на процеси розвитку особистості [7].

Порівнюючи поняття «освітній простір» та «освітнє середовище», О. Артюхіна наголошує на відмінності між ними та акцентує на часовому чиннику, який їх характеризує. Тобто освітньому середовищу властиві мінливість, тривалість у часі та низка чинників, умов, які безпосередньо стосуються людини, що є суб'єктом освітнього середовища. На думку вченої, у середовищі на відміну від простору є більш сприятливі можливості для індивідуалізації особистості [1, с. 47–48].

У дисертаційному дослідженні О. Смолінської середовище тлумачиться як особлива створена частина простору, поєднання різних видів середовищ у єдиний простір, що зумовлюватиме синергетичний ефект. Водночас «середовище означає занурення в певний інформаційний потік задля зміни та вдосконалення особистості» [9, с. 42].

Звертаючись до досвіду науковців інших країн, розглянемо концепцію американського психолога, основоположника екологічної психології Роджера Баркера. Термін «середовище» він розуміє як об'єктивну просторово-часову ситуацію, якій властива визначена сукупність форм поведінки. Науковець вважає, що поведінка людини більше залежить від об'єктивної ситуації, термін «стимул» не

дуже вдалий для її пояснення. Ситуацію, яка існує за своїми внутрішніми законами відносно оточення, психолог назвав місцем поведінки. Закономірностями функціонування місця поведінки, на його думку, є наявність специфічної послідовності взаємодій людей, оточення, норм поведінки. Закономірностями існування місця поведінки є те, що це саморегульовальні екосистеми, спрямовані на самозбереження [8, с. 162].

На думку психолога М. Хейдметса, середовище – це та частина навколишнього світу, з якою суб'єкт прямо чи опосередковано взаємодіє. Характеризуючи взаємодію людини та середовища, науковець вводить поняття «персоналізація середовища» – фіксація певної частини середовища як свого «Я» [8, с. 67–68]. Виходячи з того, що середовище виокремлюється з навколишнього світу засобом взаємодії, він розмежує поняття «світ» і «середовище». М. Хейдметс вважає, що існує один світ із безліччю різних середовищ, які розрізняються за своїми об'єктивними характеристиками та способами зв'язку із суб'єктами або системою.

Сучасні тенденції розвитку суспільства знайшли своє відображення в багатьох галузях. Застосування комп'ютерних технологій не є винятком. Використання ІКТ як одного з елементів середовища є об'єктом дослідження багатьох науковців.

Ю. Шрейдер розглядає концептуальні основи інформаційного середовища, де відбуваються інформаційні процеси та здійснюється вплив на його учасників, наголошуючи на необхідності формування та розвитку вмінь, необхідних для отримання освіти в інформаційному просторі [12].

Н. Сороко зазначає, що комп'ютерно-орієнтоване середовище – це «відкрите або закрите ІКТ-навчальне середовище педагогічних систем, основними дидактичними функціями якого є педагогічно доцільне, координоване й інтегроване використання комп'ютерно-орієнтованих засобів навчання, електронно-освітніх ресурсів і сервісів відкритих або закритих інформаційно-комунікаційних мереж, що орієнтовані на потреби учасників освітнього процесу» [10, с. 27].

У межах окресленого питання аналіз хмароорієнтованого навчального середовища здійснювала С. Литвинова. На її думку, хмароорієнтоване навчальне середовище – це середовище, у якому за допомогою хмарних сервісів створюються умови для освітньої мобільності, співпраці педагогів і здобувачів освіти для ефективного досягнення дидактичних цілей і розвитку ІК-компетентності [3, с. 14].

У цьому контексті слушною є думка В. Олійника та С. Касьяна, які так окреслюють принципи побудови інформаційного середовища: багатокompетентність, інтегральність, розподіленість, адаптивність, що забезпечують побудову інформаційного освітнього середовища для активної творчості здобувачів освіти.

Вивчаючи комп'ютерно-орієнтоване середовище в умовах полікультурної освіти, І. Іванюк уважає його таким, що «базується на використанні ІКТ, освітніх ресурсів і сервісів інформаційно-комунікаційних мереж, що забезпечують спілкування, взаємодію, навчання та підтримку полікультурного розвитку особистості через вивчення іноземних мов, участь у міжнародних освітніх проєктах, віртуальних навчальних спільнотах для формування в учнів полікультурної та інформаційно-комунікаційної компетентностей» [2, с. 34].

Узагальнюючи думки науковців, слід підкреслити, що поняття «середовище» є важливим утворенням, яке постійно досліджується. Залежно від контексту та сфери застосування вчені наповнюють його від-

повідними компонентами та властивостями. На підставі аналізу наведених тлумачень поняття «середовище» розуміємо як інтегративне утворення, у межах якого відбувається взаємодія суб'єктів.

Однією з особливостей сучасного етапу вивчення середовища є впровадження його в галузь освіти. Це питання є предметом наукового інтересу таких учених, як Г. Беляєв, А. Бондаревська, М. Братко, Е. Васильєва, С. Дерябо, В. Козирєв, В. Лебедева, В. Новіков, В. Орлов, В. Панов, В. Рубцов, В. Слободчиков, В. Ясвін, О. Ярошинська. Розглянемо запропоновані науковцями моделі освітнього середовища (далі – ОС), виділимо ключові слова, що характеризують його, та проаналізуємо деякі з них (табл. 1).

Таблиця 1

Аналіз суті ОС на сучасному етапі

Автор	Поняття середовища	Суть середовища
В. Ясвін Еколого-особистісна модель	Система впливів та умов формування особистості відповідно до заданого зразка, можливості для її розвитку, які надає соціальне та просторово-предметне оточення.	Система впливів та умов
В. Рубцов Комунікативно орієнтована модель	Полікультурна система прямих та опосередкованих навчально-виховних дій, які реалізують педагогічні установки викладачів відповідно до завдань, методів, засобів та форм освітнього процесу певного закладу освіти.	Полікультурна система ... дій
В. Слободчиков Антрополого-психологічна модель	ОС – це не сукупність впливів та умов, а динамічне утворення, яке є продуктом взаємодії освітнього простору, управління освітою, закладу освіти та самого учня.	Продукт взаємодії
В. Панов Екопсихологічна модель	Створення умов для взаємодії в системі «учень – освітнє середовище», спрямованої на актуалізацію природного потенціалу творчих можливостей учня до саморозвитку.	Створення умов
М. Братко	Освітнє середовище вищого навчального закладу – це комплекс умов-можливостей та ресурсів (матеріальних, фінансових, особистісних, технологічних, організаційних, репутаційних) для освіти особистості, що склалися цілеспрямовано в установі, яка виконує освітні функції.	Комплекс умов-можливостей
Г. Беляєв	Середовище – це система умов, впливів і можливостей заохочення активності соціального індивіда в напрямі залежно-керованого переходу від діяльності в навчальній ситуації до діяльності в життєвій та професійній ситуації в певних обставинах і відносинах.	Система умов, впливів і можливостей
Ю. Кулюкін, С. Тарасов	Освітнє середовище – це сукупність соціальних, культурних, також спеціально організованих в освітніх закладах психолого-педагогічних умов, унаслідок взаємодії яких відбувається становлення особистості індивіда. Розвиток особистості залежить від того, вплив якого середовища домінує у формуванні її індивідуального досвіду.	Сукупність... умов
О. Васильєва	Освітнє середовище ЗВО – упорядкована цілісна сукупність компонентів, взаємодія та інтеграція яких зумовлює наявність в освітнього закладу вираженої спроможності створювати умови та можливості для цілеспрямованого та ефективного використання педагогічного потенціалу середовища в інтересах розвитку особистості та всіх її суб'єктів.	Сукупність... компонентів
В. Новіков	Сукупність засобів і способів суспільної діяльності суб'єктів освітнього процесу щодо проектування та впровадження елементів, які спонукають здобувачів освіти та викладачів до прояву активності в розвитку та саморозвитку своїх професійно-особистісних якостей.	Сукупність засобів та способів діяльності
А. Бондаревська	Сукупність спеціально створених і самовиниклих умов, засобів, відносин, які створюють об'єктивну основу та забезпечують єдність процесів особистісного та професійного саморозвитку студентів.	Сукупність умов
В. Козирєв	Цілісне явище, яке підпорядковане завданню створення умов для цілісного сприйняття студентами навколишнього світу, взаємодія з яким служить цілям особистісного становлення, та оволодінню способами його вивчення та перетворення.	Створення ... умов
О. Ярошинська	Цілісна педагогічно організована система умов, що забезпечує активну взаємодію суб'єктів освітнього процесу в межах освітнього простору закладу, спрямовану на професійний і особистісний розвиток майбутнього вчителя та формування його готовності до професійної діяльності.	Система умов

Аналіз наведених визначень дав змогу з'ясувати специфіку суті освітнього середовища на сучасному етапі. Частина науковців вважає, що ОС – це «система умов (можливостей)» (Г. Бєляєв, В. Ясвін, О. Ярошинська). На думку В. Рубцова, це «полікультурна система дій», В. Слободчиков визначає ОС як «продукт взаємодії», В. Панов – як «створення умов». Більшість дослідників розуміє ОС як «сукупність (комплекс) засобів та умов» (А. Бондаревська, М. Братко, О. Васильєва, В. Козирєв, Ю. Кулюткін, В. Новіков, С. Тарасов). Услід за науковою більшістю розуміємо ОС як сукупність (комплекс) засобів та умов, унаслідок взаємодії яких відбувається розвиток і становлення індивіда в межах певного закладу вищої освіти.

Накопичення досвіду створення різних за якістю та напрямом середовищ, що полегшують розв'язання педагогічних завдань, дає змогу розглядати середовище як особливий технологічний засіб, який відповідає вимогам персоналізованої освіти.

Персоналізація різних галузей діяльності людини є об'єктом дослідження багатьох сучасних науковців, що зумовлено багатоманітним визначенням цього явища. Особливістю сучасного етапу розвитку педагогіки також є акцент на персоналізацію освіти. Цей процес пов'язаний передусім із прагненням людини до самореалізації, задоволення особистих освітніх потреб на основі індивідуального підходу та зростання потреби в опануванні нових компетентностей.

У системі освіти поняття «персоналізація» використовується доволі часто як один із принципів навчання та виховання. Вивчення цього напрямку в різних аспектах знаходимо в наукових працях таких дослідників, як Л. Байбородова, Ю. Крупнов, А. Кондратенко, В. Петровський, О. Пєхота, К. Юнг, С. Якубов та ін. У сучасних теоретичних дослідженнях персоналізована освіта розглядається як:

– педагогічна система з коректно поставленим дидактичним завданням і педагогічною технологією, яка сприяє його розв'язанню, де поставлене дидактичне завдання визначається особливостями особистості здобувача освіти (Л. Байбородова);

– міжособистісний простір двох повністю різних особистостей, у якому існує можливість співпраці та відбувається педагогічний вплив і перетворення особистості (Ю. Крупнов);

– організація освітнього процесу з урахуванням панівних здібностей того, хто навчається, яка дає змогу створювати оптимальні умови для реалізації можливостей кожного здобувача освіти (А. Кондратенко).

Автори проєкту «Персоналізоване навчання» (Personalize Learning, 2011) Б. Брей (Barbara Bray) і К. Маккласкі (Kathleen McClaskey) вважають, що лише за умов персоналізованого навчання той,

хто навчається, стає активним учасником освітнього процесу, разом із викладачем визначає свої освітні цілі, бере на себе відповідальність за організацію та зміни в навчанні, створює власне освітнє середовище [14].

На думку авторського колективу (Д. Єрмаков, П. Кирилов, Н. Корякіна, С. Янкевич), персоналізація передбачає орієнтацію на активність, самостійність, ініціативність того, хто навчається. Завдання педагога – створити умови для максимального розвитку індивідуальності, потенціалу особистості. Принцип персоналізації передбачає вільний вибір освітньої траєкторії [5].

Персоналізована освіта – це процес, спрямований на розвиток особистісного потенціалу того, хто навчається. Здобувач освіти є суб'єктом сумісної освітньої діяльності та має можливість будувати власну освітню траєкторію з урахуванням власних особливостей та потреб розвитку [5].

На думку С. Якубова, персоналізоване навчання – це особистісно спрямований процес, у якому в реальному часі відображаються навчальні досягнення здобувача освіти та доступні широкі можливості керування напрямом освіти, а також реалізуються відповідні педагогічні стратегії для досягнення мети навчання [12, с. 60].

Узагальнюючи наведене вище, можемо стверджувати, що персоналізація – це процес уособлювання навчання, надання йому властивостей конкретної людини, її потреб і можливостей, створення освітнього процесу для кожної конкретної особистості. Основними характеристиками персоналізації можна назвати можливість управляти своєю діяльністю, прояв індивідуальності, вплив на інших людей, побудову власного освітнього шляху.

У сфері психології персоналізація (від лат. *persona* – особистість) розглядається як «процес усвідомлення суб'єктом власної суспільно значимої особистості, результатом чого виступає його активна діяльність, спрямована на трансляцію іншим своєї індивідуальності» (В. Петровський) [6, с. 12]. Потреба людини в персоналізації – це необхідна умова формування у суспільства здатності визнавати в ній особистість. За таких умов індивід має можливість впливати на існування певної спільноти, до якої він належить.

Персоналізація виникає на стадії становлення особистості, основне завдання якої – це абсолютна соціальна адаптація, затребуваність у суспільстві. Саме в діяльності відбувається процес персоналізації людини. Іншими словами, це потреба індивіда виявити свою особистість.

Згідно з визначенням Карла Юнга, персоналізація – це публічне обличчя індивіда, яке сприймається іншими, соціальна роль, яку він відіграє відповідно до вимог суспільства.

У галузі ІТ-технологій термін «персоналізація» жвивається у значенні пристосування технологій

та послуг до потреб окремої людини. IT-індустрія пропонує користувачам у своїх програмних засобах широкі можливості налаштування та персоналізації. Із точки зору фахівців у цій сфері, персоналізація – це процес збирання, зберігання, аналізу інформації про користувачів сайтів і надання їм необхідної інформації у відповідний час [15, с. 217]. Також існує думка, що персоналізація в Інтернеті – це процес (автоматичне налаштування) зміни змісту та структури сайтів відповідно до потреб, цілей та інтересів користувачів на основі аналізу їхньої навігаційної поведінки та контексту.

В одному з досліджень персоналізації на сайтах новин пропонується її визначення як форми взаємодії користувача та системи з використанням технічних засобів для подальшого пристосування змісту, подачі та впорядкування інформації до його вподобань, самостійно визначених системою чи вказаних.

Аналіз наведених дефініцій дає змогу виокремити такі основні властивості персоналізації: «процес», «адаптація», «пристосування», «процес збирання інформації», «форми взаємодії». Основною їхньою ознакою є дії, спрямовані на особистість, максимальне пристосування до її потреб.

Слушним також вважаємо розглянути визначення цього поняття в різних наукових галузях. Так, персоналізація в освіті – це процес уособлювання навчання, умови для максимального розвитку індивідуальності, потенціалу особистості; у сфері психології – усвідомлення (створення) власної особистості, соціальна роль; в IT-сфері – адаптація, пристосування, форми взаємодії користувача (індивіда) із системою.

Відповідно до цих визначень, у міждисциплінарному аспекті ми будемо розуміти поняття «персоналізація» як адаптивний процес, усі можливості якого спрямовані на задоволення навчальних потреб здобувачів вищої освіти.

Отже, з урахуванням попереднього аналізу поглядів науковців щодо суті освітнього середовища та персоналізованого навчання робимо висновок, що персоналізоване освітнє середовище у ЗВО – це сукупність умов, які створюють підґрунтя для максимального розвитку індивідуальності здобувачів вищої освіти та усвідомлення ними власної особистості.

Висновки. Отже, у педагогічній літературі наявні такі дефініції освітнього середовища: «система умов (можливостей)», «полікультурна система дій», «продукт взаємодії», «створення умов», «сукупність (комплекс) засобів та умов». Кожну з них можна брати за основу залежно від того, наскільки вона дає чітке, ґрунтовне розгортання авторського бачення.

До педагогічно значущих визначень поняття «персоналізація» належать: «педагогічна система», «міжособистісний простір», «організація

освітнього процесу», «умови для максимального розвитку», «особистісно спрямований процес», «соціальна роль», «адаптація», «пристосування», «форми взаємодії». Запропоновано авторське визначення поняття персоналізованого освітнього середовища здобувача вищої освіти. Його розглянуто як феномен, який визначається сукупністю умов, спрямованих на суб'єкта освітнього процесу.

Наступним кроком нашого дослідження буде створення моделі персональної освітньої траєкторії здобувача вищої освіти в умовах персоналізованого освітнього середовища.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Артюхина А.И. Образовательная среда высшего учебного заведения как педагогический феномен (на материале проектирования образовательной среды медицинского университета) : дис. ... докт. пед. наук : 13.00.08. Волгоград, 2007. 377 с.
2. Іванюк І.В. Розвиток комп'ютерно-орієнтованого навчального середовища в умовах полікультурної освіти учнів в країнах Європейського Союзу : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.10 ; Ін-т інформ. технологій і засобів навчання НАПН України. Київ, 2016. 251 с.
3. Литвинова С.Г. Теоретико-методичні основи проектування хмароорієнтованого навчального середовища загальноосвітнього навчального закладу : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.10 ; Ін-т інформ. технологій і засобів навчання НАПН України. Київ, 2016. 602 с.
4. Новиков В.Н. Образовательная среда вуза как профессионально и личностно стимулирующий фактор. *Психолого-педагогические исследования*. 2012. № 1. URL: <http://psyedu.ru/journal/2012/1/2776.html> (дата обращения: 24.04.2021).
5. Персонализованный модель образования с использованием цифровой платформы. Вклад в будущее. URL: <https://vbudushee.ru/upload/lib/%D0%9F%D0%9C%D0%9E.pdf> (дата обращения: 13.05.2021).
6. Петровский А. Индивид и его потребность быть личностью. *Вопросы философии*. 1982. № 3.
7. Побережна Л.Л. Культурне середовище вищого навчального закладу як простір формування стилю і способу життя студентів. URL: http://novyn.kpi.ua/2007-3-2/20_Poberegna.pdf (дата звернення: 17.05.2021).
8. Раудсепп М. Среда как место для поведения (школа экологической психологии Роджера Баркера). *Человек в социальной и физической среде* / под ред. Х. Лийметса, Т. Нийта, М. Хейдметса. Таллинн, 1983. С. 143–165.
9. Смолінська О.Є. Теоретико-методологічні засади організації культурно-освітнього простору педагогічних університетів України : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.01 ; Дрогобицький держ. пед. університет ім. І. Франка Дрогобич, 2015. 598 с.
10. Сороко Н.В. Розвиток інформаційно-комунікаційної компетентності вчителів філологічної спеціальності в умовах комп'ютерно-орієнтованого середовища : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.10 ; Ін-т інформ. технологій і засобів навчання НАПН України. Київ, 2012. 23 с.

11. Человек и среда. Психологические проблемы / под ред. Т. Нийт, М. Хейдметс, Ю. Круусвал. Таллинн : ТПИ, 1981. 167 с.

12. Шрейдер Ю.А. Социокультурные и технико-экономические аспекты развития информационной среды. *Информатика и культура* ; Сибир. отд. АН СССР. Новосибирск, 1990. С. 50–82.

13. Якубов С. Персоналізоване навчання в загальноосвітній школі. Основні визначення та шлях

до впровадження. *Директор школи*. 2016. № 9(117). С. 59–72.

14. Bray B., McClaskey K. Make Learning Personal. The What, Who, WOW, Where, and Why. Corwin, 2015. 288 p.

15. Venugopal K.R. Algorithms for Web Personalization. *Soft Computing for Data Mining Applications*. Springer Berlin Heidelberg, 2009. P. 217–230.